

УДК 304.4(4-6ЄС:477)

Ярош Алла Вікторівна

<https://orcid.org/0000-0003-2865-7437>

аспірант,

Київський національний університет

культури і мистецтв,

Київ, Україна

timid@i.ua

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Мета роботи полягає в тому, щоб проаналізувати культурну політику України на сучасному етапі. Розглянути співпрацю з ЄС в питаннях культурної політики, а також адаптація європейської моделі політики в галузі культури до України із врахуванням особливостей нашої держави. **Методи** дослідження полягають у використанні принципу аналізу об'єктивності, що дає можливість охарактеризувати культурну політику України, визначити її цілі та пріоритети, культурологічних методів, що дозволяє розглянути діяльність держави щодо стратегії культурної політики. Принцип історизму дав можливість розглянути політичні явища з позиції сучасності. **Наукова новизна дослідження** полягає в адаптації європейської стратегії розвитку культурної політики до української культури, її особливостей та подальшу перспективу співпраці. **Висновки.** Незважаючи на різноманітність європейських культур, усі вони мають дуже багато спільного. Культурна політика України шляхом змін має створити комфортну ситуацію для збереження національної ідентичності та відкрити шляхи до успішної євроінтеграції. Сьогодні культура в Європі розглядається як інструмент для побудови успішного суспільства, елемент розвитку економіки та політики. Як результат всіх трансформаційних процесів Україна зможе зберегти національні інтереси, утвердитись як впливова європейська держава та повноправний член ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, культура України, євроінтеграція, євроінтеграційні процеси, культурна політика, національна ідентичність.

Ярош Алла Вікторівна, аспірантка, Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

Культурная политика Украины в условиях евроинтеграции

Цель работы заключается в том, чтобы проанализировать культурную политику Украины на современном этапе. Рассмотреть сотрудничество с ЕС в вопросах культурной политики, а также адаптация европейской модели политики в области культуры в Украине с учетом особенностей нашей страны. **Методы** исследования заключаются в использовании принципа анализа объективности, это дает возможность охарактеризовать культурную политику Украины, определить ее цели и приоритеты, культурологический метод позволяет рассмотреть деятельность государства по стратегии культурной политики. Принцип историзма позволил рассмотреть политические явления

с позиции современности. **Научная новизна** исследования заключается в адаптации европейской стратегии развития культурной политики к украинской культуре и ее особенностям, а также дальнейшую перспективу сотрудничества. **Выводы.** Несмотря на разнообразие европейских культур, все они имеют очень много общего. Культурная политика Украины путем изменений должна создать комфортную ситуацию для сохранения национальной идентичности и открыть пути к успешной евроинтеграции. Сегодня культура в Европе рассматривается как инструмент для построения успешного общества, элемент развития экономики и политики. В результате всех трансформационных процессов Украина сможет сохранить национальные интересы, утвердиться как влиятельное европейское государство и полноправный член ЕС.

Ключевые слова: Европейский Союз, культура Украины, евроинтеграция, евроинтеграционные процессы, культурная политика, национальная идентичность.

Yarosh Alla, postgraduate, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

Cultural policy of Ukraine in the conditions of European integration

The purpose of the article is to analyze the cultural policy of Ukraine at the present stage; to consider cooperation with the European Union in the matter of cultural policy and applying the European model of cultural policy to Ukraine, taking into account the peculiarities of our country. **The research methodology** consisted in applying the principle of objectivity of analysis, which made it possible to characterize the cultural policy of Ukraine, determine its goals and priorities; the set of culturological methods, which provided for the consideration of the activity of the state concerning the strategy of cultural policy. The principle of historicism allowed for the consideration of certain political phenomena from the point of view of the present. **The scientific novelty of the work** lies in applying the European strategy for developing cultural policy to Ukrainian culture, its peculiarities and prospects for further cooperation. **Conclusions.** Despite the variety of European cultures, they all have very much in common. The cultural policy of Ukraine, through reformation and changes, has to create comfortable conditions for preserving national identity and paving the way for the successful European integration. Today culture in Europe is considered as a tool for building the successful society, as well as the element of developing economy and politics. As a result of all the transformation processes, Ukraine will be able to save its national interests and establish itself as an influential European state and a full-fledged member of the European Union.

Key words: European Union, culture of Ukraine, European integration, European integration processes, cultural policy, national identity.

Вступ. Євроінтеграційний напрямок України – це реалії сьогоденної зовнішньої політики. (Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони була підписана 21 березня

2014 року) [8]. Європейський Союз – це унікальне об'єднання країн Європи, які через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики й діяльності мають на меті забезпечити безперервне економічне зростання, соціальний розвиток і згуртованість країн-учасниць. Держави Європейського Союзу (ЄС) створили спільні інституції, яким делегували частину своїх національних повноважень так, що рішення в певних сферах загальних інтересів можуть ухвалюватись демократичним шляхом на загальноєвропейському рівні. Таке усупільнення суверенітетів називають також «європейською інтеграцією». Європейський Союз пріоритетним свої завданням вважає створення єдиного європейського суспільства. Це означає, що поряд із співробітництвом у політичній, економічній, правовій та інших сферах важливості набувають питання освіти, культури, спорту. Міжурядова конференція з використання культурної політики з метою розвитку, що проводилася в Стокгольмі з 30 березня по 2 квітня 1998 р., проголосила: що культурна політика має бути одним із найважливіших компонентів самої політики держави та базуватись на інтегрованому підході; культурний діалог має бути побудований на спільних цілях; культурна політика має бути спрямована на те, щоб кожна нація могла усвідомити свою багатогранність, національну єдність та власну думку, культурна політика має бути вільною від будь-яких впливів та спрямована для покращення життя людей; кожна держава має розробити стратегію розвитку культурної політики та її реалізацію; кожна держава взаємозалежна, тому культурна політика має бути спрямована на міський, регіональний, державний та глобальний рівень; культурна політика має враховувати всі елементи культурного життя. «Сьогодні культура, з одного боку, як скарбниця європейської самосвідомості надає законної сили нашій політиці й способу життя, з іншого боку, серед професійних і бюджетних пріоритетів держави вона розміщується дуже низько. Статус культури в суспільстві характеризується величезним розривом між підтримкою на словах і допомогою, зокрема й фінансовою, у справах. У більшості сучасних держав культура розміщується на найнижчому щаблі вибудованих пріоритетів. Складається таке враження, ніби то витрати на культурне здоров'я суспільства йдуть врозріз з витратами на тілесне здоров'я громадян» [10, с. 39]. Сьогодні Україна активно залучена до багатьох програм у сфері культури та в цілому до європейського соціокультурного простору («Горизонт 2020», «Креативна Європа 2014-2020», «Еразмус +»). Європейська інтеграція в сфері культури є закономірним процесом, що зумовлена не лише європейським вибором нашої держави, а й відкритістю українського суспільства до міжкультурного діалогу. Саме тому культурна політика набуває сьогодні нового значення та вимагає нових підходів і переоцінки її ролі для розвитку Української держави.

Останні дослідження та публікації: У роботах науковців розглянуто загальнотеоретичні та методологічні проблеми глобалізації, трансформації суспільства та їхнього впливу на сучасні загальносвітові процеси, крім того саме дослідження євроінтеграції та її наслідків отримали великий рух за останні декілька років. Даниленко Л. П. та Поліщук І. В. розглядають питання

перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України [2]. У наукових працях Інституту стратегічних досліджень (Аналітичні доповіді, Журнал «Стратегічні пріоритети», Журнал «Стратегічна панорама») розглядають питання євроінтеграції, як питання національної безпеки України та зовнішньополітичний курс країни. [3]. Назаренко М. О., в своїй дисертації «Комплексний механізм реалізації євроінтеграційної політики України», визначає основні етапи реалізації даної політики в Україні [9]. М. Гнатюк у своїх дослідженнях визначає спрямованість нової угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також подальші пріоритети для обох сторін. [1]. Теоретико-методологічну базу сучасних процесів європейської інтеграції розкриває в своїх дослідженнях І. Кравчук, а саме про удосконалення стратегічного планування європейської інтеграції України [8]. Нормативно-правове регулювання державної євроінтеграційної політики України досліджувала М. С. Калина [7]. Проте, всі проаналізовані джерела не висвітлюють питання як застосувати європейський досвід євроінтеграції до української культурної політики.

Мета статті. Розглянути культурну політику України та ЄС на сучасному етапі, їх взаємодія та подальша перспектива співпраці.

Виклад основного матеріалу. Розвиток, який взяла Україна з початком своєї незалежності (24 серпня 1991), спрямований на європейський напрямок. Стратегічно важливим документом, який визначає вектор української дипломатії, схвалений Верховною Радою України 2 липня 1993 р. «Про Основні напрями зовнішньої політики України». У якому зазначалось, наступне: «З огляду на своє геополітичне становище, історичний досвід, культурні традиції, багаті природні ресурси, потужний економічний, науково-технічний та інтелектуальний потенціал Україна може і повинна стати впливовою світовою державою, здатною виконувати значну роль у забезпеченні політико-економічної стабільності в Європі» [4]. Останнім важливим кроком на шляху до європейського співтовариства стало підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, була підписана 21 березня 2014 року [5]. Звісно, що більшість міжнародних угод спрямовані на питання економічної та політичної сфери. Але варто зазначити, що зближення в економічно-політичному напрямку не можливе без співпраці й взаємодії в культурній сфері. Тобто, поряд зі співпрацею в політичній, економічній, правовій сферах пріоритетності набуває і політика не економічного характеру, а саме: освітня, мовна, культурна, спортивна та ін. Європейська культурна спільнота завжди пропагувала переконання, що саме культура (а радше спільна культурна політика) має стати основою євроінтеграційних процесів. Утіленням цього дискурсу, в реальне життя, стало створення альянсу в 1992 р., що отримав назву Culture Action Europe (Європейська культурна дія).

ЄС – стабільна міжнародна організація, яка відкрита до діалогу, розширює свої межі та залучає до співпраці нові держави. Варто взяти до уваги, що та культурна політика, яку проводять європейські країни, відкрита до нових

форм та змін, але в той же час, залишаючи за кожною нацією щось традиційне та притаманне лише їй. Розширення Європейського Союзу (ЄС), пов'язане зі зростанням спільного ринку, з течією міграції, новими торговельними зв'язками, освітою, глобалізацією, збільшує контакти між культурами, релігіями, етнічними групами та мовами. Тобто, кожен громадянин, тієї чи іншої країни має розуміти свою приналежність не тільки до власної нації, а й до спільноти більшої ніж національна – європейської. Країнами ЄС сформовані власні спільні європейські цінності, символи, ідеї, які створили спільне європейське суспільство.

Загальні принципи культурної політики в Європі відображені в міжнародному документі ЮНЕСКО «Декларація Мехіко щодо політики в сфері культури» (26 липня – 6 серпня 1982 р.). У документі зазначається наступне: «Будь-яка політика в сфері культури має знайти глибинний і гуманний сенс процесу розвитку, тому плани і стратегії розвитку необхідно розробляти з урахуванням історичного, соціального й культурного контексту кожного суспільства. Утвердження культурної самобутності сприяє визволенню народів, і навпаки – будь-яка форма панування є запереченням самобутності або загрозою її існуванню» [6].

В Україні культурна політика вже вкотре постає як питання національно-культурної ідентичності. За результатами соціопитувань Центру економічних і політичних досліджень ім. Разумкова більшість громадян України не відчують себе європейцями, не усвідомлюють свою належність до культури та історії європейського співтовариства. Згідно дослідження проведене, яке було проведено з 20 по 26 квітня 2007 р., в усіх регіонах України, опитано респондентів віком від 18 років. Згідно цих даних, які опубліковані в журналі «Національна безпека і оборона» №5 від 2007 р., лише третина (32,4 %) опитаних тією чи іншою мірою ідентифікують себе як європейці; понад половина (60,5 %) – не вважають себе причетними до європейської спільноти. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3 %. У 2015 р. дослідження провели фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» спільно з соціологічною службою Центру Разумкова, в період 14–22 листопада 2015 року, в усіх регіонах України (за винятком Криму на окупованих територіях Донецької та Луганської областей). Було опитано 2 тисячі респондентів віком від 18 р. Згідно даного дослідження тих, хто відчуває себе європейцем уже збільшилася до 47 %. Теоретична похибка вибірки – 2,3 %. Таким чином, за останнє десятиліття українці, особливо молоде покоління, усвідомлюють себе європейцями. Для України потрібно, насамперед, зрозуміти, що «бути європейцем» означає прийняти для себе європейські цінності, які в нашому пострадянському суспільстві часто нехтуються. Для пострадянського населення України, де більшість людей виховані в «соціалістичній ідеології», нав'язували пережити «радянське», хоча насправді то було «російське» як «своє», важко сприймати й ідентифікувати себе до європейської світової спільноти, тому що європейські, американські цінності трактувались як «чуже». Тому, державна політика України повинна формуватись на усвідомленні суспільством нових можливостей, що приносять євроінтеграційні процеси. Для

того, щоб це усвідомлення успішно відбулося потрібне більше інформування громадськості, щодо таких питань: «Що таке ЄС?», «Що таке євроінтеграція?» та ін. Більшість населення просто не розуміє відмінностей між Європейським Союзом і Радою Європи та іншими міжнародними організаціями. За результатами опитування, презентоване Інститутом світової політики в рамках «Програми сприяння громадській активності «Долучайся!». Опитування проводилося компанією GfK Ukraine в період з 17 по 24 травня 2017 р. методом телефонного інтерв'ю з дзвінками на мобільні телефони. Усього було опитано 1000 респондентів віком 18 років і старше. 37,5 % українців визнали, що потребують більшого інформування щодо переваг Угоди про асоціацію, тим часом як достатньо обізнаними вважають себе 62,5 % громадян України. При цьому найбільшу потребу в інформуванні засвідчили мешканці Західного і Північно-Центрального регіонів (42 % і 41 % відповідно), найменшу – мешканці Східного регіону (26 %).

Можливість бути європейцями для українців – це можливість мати високий рівень культури в суспільстві, який останнім часом справедливо співвідноситься з високим рівнем життя, суспільною консолідацією, екологічною безпекою та багатьма матеріальними вигодами. Європейські ідеали та цінності виражаються у визнанні громадянських та політичних прав, що гарантує всім і кожному можливість виявити свою відмінність не лише в духовних, релігійних, політичних або філософських поглядах, але також у способах життя та самовираження. Для нашої держави потрібно налагодження культурних обмінів та діалогу, а також зміна системи і підходів до управління в цій галузі, які базувалися б на принципах демократії, визнання культурних прав і свобод.

Наукова новизна полягає в можливості пристосувати європейську модель розвитку культурної політики до України, враховуючи національну особливість та самобутність нашої держави.

Висновки. Взаємовідносини між Європейським Союзом і суспільством України вже дає певні результати в контексті забезпечення демократичного та європейського розвитку держави. Для успішної реалізації євроінтеграції в Україні потрібно застосувати такі механізми, які забезпечать скоординоване керівництво суспільними процесами держави в євроінтеграційному напрямку. Головним таким механізмом виступає культурна політика, яка має бути спрямована, насамперед, на врегулювання нормативно-правової бази, та головне на практичному застосуванні нормативних актів це, передусім, забезпечило б культурі зайняти лідируючі позиції на шляху до національної модернізації. Законодавство повинно бути лише механізмом задля досягнення цілей, а головним повинно залишатися те, що людина має бути в центрі культурної політики держави.

Список використаних джерел

1. Гнатюк М. М. Зміст і спрямованість угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. / М. М. Гнатюк // Міжнародне співробітництво. № 5. // Стратегічні пріоритети. – № 1 (18). – 2011. [Електронний ресурс] – Режим

доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2011_1/117-121.pdf. – Назва з екрану. – (дата звернення 20 Лютого 2017)

2. Даниленко Л. І. Перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України / Л. І. Даниленко, І. В. Поліщук. – Київ: НАДУ, 2013. – 132 с.

3. Єрмолаєв А. В. Україна – ЄС: наступні двадцять п'ять років / А. Єрмолаєв, І. Клименко, В. Щербина, С. Денисенко, Л. Поляков. – Київ: Ін-т стратегічних досліджень «Нова Україна», 2016.

4. Постанова Верховної Ради України Про Основні напрями зовнішньої політики України : прийнятий 02.07.1993 № 3360-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> (дата звернення 20 Лютого 2017)

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : прийнятий 16.09.2014 № 1678-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011. (дата звернення 20 Лютого 2016).

6. Декларація Мехіко щодо політики у сфері культури : прийнятий 06.08.1982 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_730. – (дата звернення 20 Лютого 2017).

7. Калина М. С. Нормативно-правове регулювання державної євроінтеграційної політики України: сучасний стан та пропозиції удосконалення / М. Калина // Вісник НАДУ при Президентіві України – Київ, 2008. – № 1. – С. 163–170.

8. Кравчук І. В. Перспективи створення моніторингу та оцінювання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. / Вісник НАДУ – Київ: 2011. – №2. – С. 98–106.

9. Назаренко М. О. Комплексний механізм реалізації євроінтеграційної політики України : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд політ. наук за спец. 25.00.02 – Механізми державного управління / М. О. Назаренко – Одеський регіональний ін-т держ. управління. – 2014. – 238 с.

10. Саймон Манди Культурная политика: краткое руководство // Манди Санди // Культурная политика в Европе: выбор стратегии и ориентиры. – Москва: Либерия, 2002. – 240 с.

References

1. Gnatyuk, M. M. (2011), The content and orientation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union. *Mizhnarodne spivrobotnytstvo [International Cooperation]*, [online] vol. 5. Available at: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2011_1/117-121.pdf> [Accessed 20 March 2017].

2. Danilenko, L. I. (2013). *Prospects and Challenges of European Integration Processes for Ukraine*. Kyiv: NADU.

3. Ermolaev, A.V. (2016). *Ukraine-EU: the next twenty-five years*. Kyiv: Nova Ukraina.

4. Law of Ukraine (1993). *About the Basic directions of foreign policy of Ukraine*, 02 July 1993. Available at: <<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>> [Accessed 20 March 2017].

5. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their member states, of the one part, and Ukraine, of the other part, 27 June 2014. Available at: <<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>> [Accessed 20 March 2017].

6. Mexican Declaration on Cultural Policies UNESCO, 06 August 1982. Available at: <<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>> [Accessed 20 March 2017].

7. Kalina, M. S. (2008), Regulatory and legal regulation of the state eurointegration policy of Ukraine: the current state and proposals for improvement. *Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrainy [Bulletin of the NAPA under the President of Ukraine]*, vol. 1, pp. 163–170.

8. Kravchuk, I. V. (2011) Prospects for the monitoring and evaluation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union. *Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrainy [Bulletin of the NAPA under the President of Ukraine]*, vol. 2, pp. 98–106.

9. Nazarenko, M. O. (2014), *Integrated Mechanism for Implementing European Integration Policy of Ukraine*. PhD diss. Odessa Regional Institute of Public Administration.

10. Simon Mandy (2002). *Cultural Policy: A Short Guide*. Moscow: Liberia Publishing House.